

Andrew O'Hagan: Maf-koira ja hänen ystävänsä Marilyn Monroe.

MY HEART BELONGS TO

Marjatta Ripsaluoma

Koira? Ja koira joka on vielä niin ärsyttävän leumainen? Se on valkoinen, maltankoira (jonka englantilaiset kehittivät roduksi) ja sopii oikein hyvin **Marilyn Monroen** peruuukkiin. Koiran nimi on **Maf**, lyhennys sanasta mafia ja viittaa siihen että koiran on ystävättärelleen antanut amerikkalaisten mafiosojen kanssa seurusteleva **Frank Sinatra**.

Ongelma ei ole siinä, ettenkö silti ymmärrä eläimiä, myös koiria. Elämässäni on ollut peräti kaksi koira, ensimmäinen lapsuudenkodissa ja toinen Amerikan-kodissa. Mutta silti kissan sielunelämä on helpompaa tulkita. Se johtuu todennäköisesti siitä, että kissa on yksinäinen metsästäjä ja täysverinen opportunisti. Monet ihmiset eivät pidä opportunistista.

Koira sen sijaan on sopeuduttava. Koiria käy sääliksi. Ne joutuvat elämään lauman alimmaisena, siis ihmisten lapsiakin alempana. Ihmisellä ja koiralla on laumaeläimen sielu.

Koira ihmisenä

Andrew O'Haganin kirjassa Maf-koira ei ole joku eläinystävän/-tieteilijän kuvaus koirasta, joka eli tietyn ajan Marilyn Monroe-nimisen amerikkalaisen elokuvatähden kanssa. Tämä on aikuisten satu, joka kertoo maltankoirasta nimeltä Maf, joka miettii ihmistä nimeltä Marilyn Monroe. Emäntäänsä, kyllä, mutta laajemmin ympäristöä, ihmisiä jotka kuuluvat siihen, paria vuotta jotka kuluvat matkustellessa paikasta toiseen. Koira miettii myös elämänsä, elokuva, kirjoja, kaikkea mikä kuuluu sen ympäristöön.

Kirjailijan kirjoittama koira osaa kaikesta päätellen myös lukea.

Kirjassa on lainauksia paljon. Ja vielä enemmän, kun miettii kaikkia assosiaatioita joita kirjailija tuo miltei joka sivulle. Kirjassa siteerataan seuraavia kirjailijoita suoraan: **Saul Bellow, Marcus Tullius Cicero, René Descartes, Fjodor Dostojevski, Henry Fielding, Sigmund Freud, James Joyce, Franz Kafka** (ja kirjasta *Erään koiran tutkimuksia!*), **Eric Knight** (*Lassie palaa kotiin*), **Thomas Mann, John Milton, William Shakespeare, Wallace Stevens, William Butler Yeats**. Nämä siteeratut on prantätty sivulle, jossa on painopaikka ja ISBN-numero.

Läheskään kaikkia kirjoja ei löydy kirjastostani. Lassie-kirjoja en ole koskaan lukenut, mutta nähnyt nerokkaasta koirasta tehdyn elokuvan pienen poikani kanssa. Ciceroa oli jonkin verran koulun latinankirjassa, mutta en muista hänestä muuta kuin että *Joka tapauksessa Kartago on hävitettävä*. Descartesia olen lukenut vähän, ohimennen.

Lainaukset tekevät kirjasta kyllä kiinnostavan. Kun huomasin miten kirjallisesti sivistynyt Maf oli, tajusin että kirjailija oli todennäköisesti rakentanut kirjaansa perusteellisen metodologisesti ja rupesin jopa vaivaamaan aivojani koiran suhteella ihmiseen. Aivan siitä

huolimatta että tietenkään Maf ei ollut oikea koira, vaan ehkä kirjailijan alter-ego, joka monien muiden ihmisten tavoin tahtoi päästä lähelle palvottua näyttelijätärtä vaikkapa vain saadakseen selville mikä hänet sai pysymään elossa niinkin kauan mahdottomista ehdoista huolimatta. Eniten ehtoja saneli Hollywoodin julma koneisto.

Vaikka on selvä, että nykyihminen, vieraantunut, yksinäinen ja kaiken lisäksi amerikkalainen, tarvitsee seurakoiraa, jopa sylikoiraa – totta kai lapseton nainen tarvitsee sylikoiran jolle puhua, on silti hyvin vaikea käsittää millä tavoin ihminen onnistui alun perin kesyttämään koiran. Ja koirathan olivat ihmisen palvelijoita. Todennäköisesti ne olivat aivan ensimmäiseksi vetokoiria, valjakkoa on tarvittu varsinkin arktisilla alueilla.

Jos on kuullut suden ulvovan, jos on nähnyt sellaisen eläintarhassa – susi kaihtaa ihmistä ja harvoin ihminen siihen edes törmääkään, tajuaa että se kuuluu laajoihin metsiin, jossa sillä on tarpeeksi iso reviiri. Metsässä on oltava monta laumaa, niin että jälkeläiset eivät degeneroidu.

Miten eläin kykeni luopumaan ylpeästä itsenäisyydestään? Ehkä aivan samalla tavoin kuin ihminenkin, orjiaan ihmisetkin ovat suurelta osin. Suurin osa ihmisistä. Silti on vaikea ajatella sylikoiraa. Eläimen täydellinen passiivisuus, Marilynin peili?

Kirjassa tuodaan peili esiin hienosti. Peili on renessanssin flaamilaista koulukuntaa edustavan **Hans Memlingin** triptyykissä *Maallinen turhamaisuus ja jumalallinen pelastus*:

Turhamaisuus on kuvattu siinä valkoisen sylikoiran kanssa, pieni seuralainen seisoo naisen vieressä kukkien keskellä. Minulla oli tapana katsella häntä ja hänen arsenaaliaan – meikkivoidetta, tekoriipsiä, hajustetta, luomiväriä, puuteria, paperipyyhkeitä, hiusneuloja, erilaisia pieniä harjoja ja huulipunia, jotka makasivat pöydällä kuin kasa kultaisia patruunoita – ja miettiä, kuinka tiukasti salailu ja rakastuminen loppujen lopuksi kuuluvat yhteen. Eikö Emily Brontën koira Keeper ollut loppujen lopuksi hänen elämänsä suuri rakkaus?

Memlingin teos on noin vuodelta 1485 ja se on lajissaan ainutlaatuinen. Maallisia alastonmaalauksia ei juuri Alankomaista tuolta ajalta tunneta. Turhaan ei kirjailija mainitse juuri tätä teosta.

Keinomaailma

Kirja on kuvaus keinomaailmasta pahimmillaan. Jokainen tietää jotakin Marilyn Monroesta. Mikä tahansa hänestä voi olla yhtä paljon tarua kuin tottakin. Hänestä on tullut yksi naisellisuuden myytti.

O'Hagan ei näytä välittävän siitä, mikä mahdollisesti voisi olla totta, totta kai elämäkerralliset yksityiskohdat on tarkastettu, mutta mitä Marilyn todella ajatteli? Miksi hän tunsu tarvetta uppoutua tärkeätä roolia valmistellessaan Fjodor Dostojevskin *Karamazovien veljeksiin*, jolla ei tuntunut olevan mitään yhteistä roolihenkilön kanssa, sen jota Monroe parastaikaa työsti näyttämölle? Miksi tämä detalji tuntuu minusta aivan mahdolliselta?

Tässä Maf-koira kertoo yhdestä sessiosta Marilynin ja tämän analyytikon **Marianne Krisin** seurassa:

Mariannen isä Oskar Rie oli lastenlääkäri ja Freudin ystävä, joka aina joulunaikaan lähetti suurmiehelle laatikollisen punaviiniä. Marianne oli juuri kertomassa siitä Marilynille, eikä suinkaan ensimmäistä kertaa, kun pieni hämähäkki ryömi pöydän poikki ja vilkaisi minua kuin E.B. White konsanaan, erittäin newyorkilainen hämähäkki, jolla oli liukkaat kintut ja kulman kundin röyhkeä käytös. Silmissään sillä pikku beatnik-hämähäkillä oli pilvenpolt-tajan laiska katse.

Tekstissä on paljon tällaisia yksityiskohtaisia kuvauksia. Siinä sattuu ja tapahtuu aivan lyhyen ajan sisällä, mutta miksi hämähäkin on oltava siinä? En tiedä kuka on E.B. White, mutta muuten analyysi on oikeastaan sillä selvä. Maf-koira tuntuu nähneen koko tapahtuman läpi. Miksi ihmeessä joku newyorkilainen analytikko katsoo asiakseen esittää joulukuvaelmaa Freudilla höystettynä? Eiköpä vain analytikkoväki Amerikassa saa suuren osan praktiikkansa tuloja erityisneurooseista, jotka koskevat nimenomaan ekshibitionistisinta kaikista ammattikunnista: näyttelijöitä. Analytikko ei tunnu juuri välittävän asiakastaan.

Samaan New Yorkin osuuteen liittyy super-narsisti, **Lee Strasberg**, tuo mainio "metodin" siunauksellisuuden Amerikkaan tuonut *Actor's Studion* perustajahahmo. Kyse on **Stanislavskin** näyttelijäntyön kehittämisestä, jonka Strasberg onnistui tuomaan rahakkaille markkinoille. Täytyyhän ihmisten elää!

Marilyn ja ahdistus

Maf on tarkkaan katsova koira, ei mikä tahansa mafioson antama lahja. Eläin lahjana sinänsä tuntuu tarpeeksi makaaberilta. Mutta aika Mafin ja Marilynin matkassa, elämässä yhdessä, osuu Marilynin viimeisten vuosien aikaan. **Harri Kalha** kirjoitti esseen *Marilyn Monroen groteski ruumis* ja tavoitti hänestä jotakin aika oleellista:

Marilynin nautiskelevasta kuvauksellisuudesta on puhuttu paljon ja hartaasti. Voidaan kysyä, onko objektiksi aseutautuva objekti sittenkin jonkinlainen subjekti? Vaikka narsistisen nautinnon tasoa ei pidä unohtaa, se ei saa peittää alleen Marilyn-kuvamme symbolista ja poliittista tulkintaa. Kuten edellä jo vihjasin, se, että Marilyn on nurkassa ja "hekumoi", viittaa kerronnalliseen tapahtumaketjuun (hyökkäys-vastustelu-perääntyminen-antautuminen) ja valitettavan tuttuun fantasiaan: tunkeilevankin halun kohteeksi joutunut nainen nauttii lopulta ahdingostaan. Kuvaan on siis tavallaan tiivistetty myös raiskauksen logiikka. (Toim.: **Pauline von Bonsdorff & Anita Seppä**: Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Gaudeamus 2002)

Sylikoira on lohtulelu. Kirja lähtee liikkeelle siitä, kun Maf tajuaa emäntänsä juuri eronneen tärkeimmistä ihmissuhteestaan, **Arthur Miller** istä. Elokuva *Sopeutumattomat (Misfits)* kuvaa kauniin naisen pakokauhua ja häpeää. Eikä kuva ole naiseuden häpeää pelkästään, oikeastaan kysymys on miesten ja naisten perustavanlaatuisesta erosta. Miten miehet voivat säälittä tappaa villihevosia, joilla ei ole pakenemisen mahdollisuuksia tasankoa pitkin kiitävien maastoautojen piirityksessä? Marilynin esittämä epätoivoinen nainen saa miehet ajattelemaan, että jotain on nyt vinossa, sitten tapahtuu koko elokuvan käänne.

Syykin Marilynin hurjuuteen kohtauksessa on selvä: hevosia metsästettiin eläinruokapurkkien raaka-aineeksi. Elokuvasta oli ehkä se hyöty, että sittemmin harvat villihevoslaumat

on rauhoitettu. Mutta tässä kohtauksessa on kyse hienosta näyttelijäntyöstä, ei seksiobjektina pelaamisesta. Blondi nainen on amerikkalaisessa elokuvassa juuri objekti, tumma nainen voi olla subjektikin.

Elokuvan käsikirjoituksen oli kirjoittanut Arthur Miller. O'Hagan panee Marilynin sanomaan, ettei mies koskaan käsittänyt häntä, eikä nähnyt häntä. Että Miller vain kirjoitti kirjojaan tai elokuvakäsikirjoitusta. Tästä avioliitosta on kirjoitettu paljon, se on eräänlainen prototyyppi, vähän samalla tavalla kuin fiktioelokuvassa *Kuka pelkää Virginia Woolfia?*, jonka ajankohta oli vain hiukan myöhempi kuin *Sopeutumattomien* (1966).

Harri Kalha jatkaa Marilynin olemuksen kuvausta:

Ylitsevuotavan vesiputouksen ja ammottavan kanjonin vertauskuvat rinnastuvat ilmiömäiseen naisruumiiseen. Marilyn on mykkä ja mykistävä toinen, kartoittamaton ja potentiaalisesti vaarallinen – luonnonilmiö **par excellence**. (Ibid.)

Vesiputous on lähinnä Niagara ja kanjoni Grand Canyon. Mutta tätä ennen Kalha kertoo miten monet kuvaajat ja ohjaajat Hollywoodissa pitivät Marilynä täysin pitelemättömän käsittelemättömänä ilmiönä, joka oli jollain lailla enemmän kuin nainen. Kalha sivuaa seksiobjektin käsitettä uhrina ja sellaisena moni on Marilynin käsittänyt. Toiset taas eivät seksiobjektia pidä uhrina, heidän mielestään seksityöläinen on ammatti siinä missä muutkin ammatit.

Tuskin Hollywoodin porukka asiaa paljon mietti, Marilyn tarkoitti rahaa studioille, siinä suunnilleen kaikki. Ellei hän olisi lopulta kuollut hämärissä olosuhteissa, johon liittyivät myös Kennedyn veljekset, ei hänestä olisi tullut arvoituksellista naista.

Tässä kirjassa on monta kuvausta, joissa Marilyn näkee maailman pillereiden ja alkoholin läpi. O'Hagan onnistuu luomaan kuvan ihmisestä, joka joutuu pillerien viemäksi siitä yksinkertaisesta syystä, että hän ei kestä muuten läpikieroa maailmaa. Se ei ole enää pitkään aikaan ollut ihmisarvoista.

Ilman Kennedyjäkin Marilyn varmasti tiesi, ettei hänellä ollut mahdollisuuksia. Elämä oli lyhyt, mutta tuotti aika suuren jälkituotannon. Varsinkin feministinen tutkimus sai hänestä tärkeän esimerkin.

En ole varma siitä toiko tämä kirja jotain uutta Marilynin kuvaan. Eräänlainen satu se on, kuten alussa arvelin. Mutta en myöskään oikein käsitä kirjan motiivia. Amerikkalainen nainen, hänen symbolinsa? Se tuskin on niin itsestään selvä, kuin mikä Marilynin elämänkulku oli. Tai edes pari hänen viimeistä vuottaan. On tietysti mahdollista, että uusi myytti on syntynyt. Myytit ovat tietenkin tärkeitä varsinkin kun miehen ja naisen suhde on jatkuvassa muutoksen tilassa.

En ole lukenut kirjaa alkukielellä. Andrew O'Hagan on suhteellisen nuori, syntynyt Glasgowissa vuonna 1968, *The Life and Opinions of Maf the Dog and of his friend Marilyn Monroe* on kirjailijan neljäs romaani.

Eräs runo

Eräs toinen suhteellisen nuori kirjailija, **Arto Melleri**, kirjoitti Marilyn Monroesta hienon runon. Se kuului alun perin kokoelmaan *Johnny B. Goethe* vuodelta 1988. Runo on tiivis kuva USA:n eräästä naisesta.

Tämä on yksi *kaddish* (juutalainen kuolinrukous), sitä odotellessa että **Allen Ginsbergin** paras kokoelma viimeinkin julkaistaan, Marilynille. Ginsberg julkaisi omansa äitinsa **Naomin** muistoksi. Mutta näin siis Melleri:

NUKU RAUHASSA NORMA JEAN *On aika astua sisään kuoleman pukuhuoneeseen, Norma Jean.*

Nuku rauhassa Norma Jean

valkoisen lakanan alla.

On kuolema märkää unta.

Nuku rauhassa Norma Jean

valkoisen lakanan alla

kun hiljaa niin hiljaa yössä

soi kylmän sodan

lullabye...

Nuku rauhassa Norma Jean.

Valkoisen lakanan alla.

Your heart belongs to daddy,

ja pitkin reisiä virtaa

Kennedyn veljesten sperma,

sun kuukautisverestä kasvaa

Sikojen Lahden kartta.

Nuku rauhassa Norma Jean

valkoisen lakanan alla.

On kuolema märkää unta.

Nuku rauhassa Norma Jean.

Valkoisen lakanan alla.

En ole vielä saanut käsiini **Martti Anhavan** elämäkertapusta Arto Melleristä, enkä myöskään levyä joka on sävelletty hänen runoihinsa. Marilyn-runossa soi blues. Toivottavasti se on sävelletty ja laulettu.

Andrew O'Hagan: *Maf-koira ja hänen ystävänsä Marilyn Monroe.* Suom. Heikki Karjalainen.
Keltainen kirjasto, Tammi 2011. 321 s.